

Yeni Konvansiyonel, Yeni Ekonomi ve Güvenlik

Çok saygıdeğer Bakanlar, çok değerli Büyükelçiler, başta Türk Silahlı Kuvvetleri'nin değişik bölümlerinden olmak üzere, MGK Genel Sekreterliğimizden, Emniyet Genel Müdürlüğü'müzden, İçişleri Bakanlığı'mızdan, güvenlikle ilgili ulusal kurumlardan, dost ve kardeş ülkelerden katılan delegasyonları saygı ile selamlıyorum. Özbekistan ve Vietnam'dan çok güçlü bir heyet geldiğini biliyorum. Yine 37 Ülkeden Devlet Başkanları adına, Bakanlar adına, Başbakanlar adına, Genelkurmay Başkanları adına temsilciler olduğunu da biliyorum. Bizzat teşrif eden Bakan konuklarımıza bu onur için minnettarız. Umarım hep birlikte hem ülkelerimiz için hem de dünya için iki gün boyunca faydalı bir çalışma gerçekleştiririz. Dr. Savaş Biçer hocamızın teşekkür ve minnettarlıklarını aynen tekrarlıyor ve vakit almamak açısından teyit ediyorum. Bütün ulusal kurumlarımıza, işbirliği sağladığımız kurumlara, Katar Silahlı Kuvvetleri'ne içtenlikle müteşekkirimiz. Dünyadaki gelişmeler gösteriyor ki bu işbirliklerini çok daha fazla artırıp ikili ve çok taraflı çok daha fazla çalışma yapmamız gerekiyor.

"Yeni Dünya Güvenlik ve Ekonomi Mimarisi" ana fikri geçen yılki Konferans'ın son gününde Savunma Sanayii Kurucu Müsteşarı Sayın Vahit Erdem Bey tarafından dile getirilmişti. Zaman içerisinde biraz değişikliğe uğradı ama ana fikir kendisine aitti. Kendisi de burada, aynı zamanda TASAM Millî Savunma ve Güvenlik Enstitüsü'nün Yüksek İstişare Kurulu Üyesi. Kendilerine de sizler ve kurumum adına minnettarlığımızı ifade ediyorum.

Burada, genelde bütün toplantı açılışlarında yaptığım gibi daha çok, zihin açıcı yani kesin bir yargıya varmayan bazı soruların birlikte altını çizmek istiyorum. Mümkün olduğunca da zamanı iyi kullanmaya çalışacağım. Şimdi içerisinde bulunduğumuz dönem açısından ekosistem vizyonunu anlamaya çalışırsak şu konularla karşılaşacağız; Birincisi yeni jeopolitik model ve rekabetin nasıl şekilleneceği konusu. Dün gece Çin'den geldim. Çin Devlet Başkanı ile görüşme onuruna da eriştik. Birtakım önemli gelişmeler de yaşandı. Orada da benzer şeyler konuşuldu. Onun için bunun altını çizmek istiyorum. Güneyde Kuzey Afrika'yı içine alan bir çizgide, Kuzey'de Kanada'ya kadar olan bir alanın yeni jeopolitik merkez olarak şekillendiği görünüyor. Ama kesin bir yargıya varmak için henüz erken. Hem bu yeni jeopolitik alanın içerisinde yeni ve eski güçler arasında çok yoğun bir rekabet var, hem de bu jeopolitik alanın dışında kalan bölgelerde büyük bir paylaşım rekabeti var. Özellikle jeopolitik merkezin dışında kalan alanların olası istikrarsızlıkları konusunda çok fazla kafa yormamız ve uluslararası bir regülasyona katkıda bulunmamız gerekiyor. Dünyadaki kaynak krizi hepimizin malumu; "borç para borç" ilişkisi içerisinde üretebileceğimiz kaynakları sonuna kadar zorladık ve 2008 yılından beri özellikle Batı dünyasından başlayarak yaşadığımız bir küresel finansal kriz var.

Çin'in yükselişiyle birlikte "kara gücü - deniz gücü" rekabetinin başladığını görüyoruz. Özellikle geçen yılın Mart ayında Rusya'nın açıklamış olduğu yeni silahlar deklarasyonu ile konvansiyonel dengenin değiştiğini ve Rusya'nın geliştirdiği silahlar iddia ettiği gibi ise Amerikan Deniz Kuvvetleri'nin bütün açık denizlerde hedef hâline geldiğini görüyoruz.

Bu “kara gücü - deniz gücü” savaşının da, rekabetinin de önümüzdeki dönemi şekillendireceği ortada. “Ulusal ve küresel perspektif açısından rekabet neye karşılık geliyor?” sorusu da çok önemli çünkü hiçbir ülke için standart tek tip bir strateji uygulanması mümkün değil. Hatta güvenlik ittifakları içinde bile çok ciddi farklılıklar var. Her ülkenin, kendi zayıflıklarını ve güçlü yönlerini doğru okuyarak bir rekabet perspektifi geliştirmesi gerekiyor. Fakat burada rekabet deyince arz etmek istediğim bir konu da; dünyanın geldiği nokta itibarı ile - bu romantik ve ütopyik bir görüş değil - bu yıkıcı rekabeti ve kaynak sorununu çözmemizin çok zor olduğunu düşünüyorum. Özellikle ülkelerin ve insanların tabiatında ve genetiğinde olan rekabetin daha değişik alanlara yönlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bunların en önemli alternatiflerinden biri de uzay alanıdır. Uzay için rekabet başladı ama dünya içindeki rekabeti regüle edecek, dengeleyecek konumda değil şu anda. Konferans esnasında yapılacak uzay çalıştayının da, bu perspektife hem ulusal hem uluslararası ölçekte katkı yapmasını diliyorum.

Bu çerçeve içerisinde her ülkenin kendi stratejik envanterini - biz burada Türkiye olarak belirttik ama - iyi tanımlanması ve ona göre harekete geçmesi gerekiyor. Yani biriktirdiği konvansiyonel güç, yumuşak güç, sert güç, bunların toplamında akıllı güç ne ise ve neye sahipse, stratejik envanterini tekrar bir tanımlaması, belki haritalandırması gerekiyor.

Son zamanlarda değişik heyetlerle farklı ülke ziyaretlerinde yaptığım görüşmelerde en çok üzerinde durduğum konu şudur; bugün için içeride ve dışarıda düşman aramaya çok gerek olmadığını düşünüyorum. Eğer düşman ya da dost arıyorsak kendi kurumsal altyapımıza bakmamız gerektiğinin, kurumsal altyapının gücünün her şeyi belirleyeceğinin altını çizmek istiyorum. Bir de bu kurumsal alt yapının regülasyon değişikliği üretme hızı becerisi var.

Zaman çok farklı akıyor ve kurumsal altyapımız buna uyum sağlayacak dönüşümü gerçekleştirmekte çok geç kalıyor. Bu en gelişmiş ülkeler için bile mümkün. Şimdi, belki tekrar olacak ama toprağın en kıymetli olduğu dönem İmparatorluklar Çağı idi. Sanayi Devrimi ile birlikte makine daha değerli hale geldi. Neticede ulus devletler doğdu. Bugün içerisinde bulunduğumuz Bilgi Çağı ise mikro milliyetçilikleri teşvik eden bir uluslararası sistem. Çok büyük çatırdamalar olmadığı için belki bu size uzak bir ihtimal olarak gelebilir ama önümüzdeki on yıl içerisinde çok ciddi teyitler alabiliriz bu konuda. Bu çağın da, 21. yüzyılın da “Mikro-milliyetçilik Çağı” olduğunun, bunun etnik kökenden ibaret olmadığını yani kripto paralar etrafında birleşen insanların bile bir mikro-milliyetçilik çerçevesi içerisine alınabileceğinin, örgütlenebilir her türlü farklılığın mikro-milliyetçilik olarak algılanabileceğinin altını çizmek istiyorum.

Bilgiye dayalı bir ekonomi modelinde Konferans’ın ana temasında da belirttiğimiz gibi güvenliğin ekonomi merkezli yönetilmesi ve ekonomikleştirilmesi gerekiyor. Bu yine ülkelerimizin önündeki önemli zihinsel eşiklerden biri. Bunu başarmak için siyasi hedefler, ekonomi politikası ve sektörel hedefler arasında doğru bir korelasyon olması lüzum. Ne yazık ki bu çok kolay başarılabilen bir şey değil. Her ülkede milyonlarca tekrara yol açan bir süreç. Bu arenada başarılı olabilmek için temel formülün bu olduğunu da tekrarlamak istiyorum.

Yeni dönemin rekabetinde başarılı olmak açısından temel regülasyonu sağlayan, eleştirel düşünce ve liyakattir. Bu, dünya tarihi var oldukça düşünülen bir şey. Ama bugünün şartları içerisinde bunun yeniden yorumlanması ile kurumsal altyapının gücünün ortaya çıkmasını sağlamak gerekiyor. Bir diğeri, yine

dünyanın medeniyet çıkmazı hususunda geldiği noktada, tekrar - yani İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki bugüne göre oldukça idealist şartlarda - kurgulanan uluslararası sistemin güç ve adalet temelinde yeniden yorumlanması gerekiyor. Yoksa hiç kimse için yönetilebilir bir dünya ya da yönetilebilir bir ülke profilinden bahsetmek kolay değil. Yine bu kurumsal altyapımızı desteklemek açısından, ülkeler açısından öngörülemezlik ve zıtlıkları yönetmek konusunda bir uzmanlık alanı belki pratik olarak krizlerle uğraşarak geliyor ama daha bilinçli ve daha kurgulu bir uzmanlık alanı geliştirmemiz gerekiyor. Kamu yönetiminin etkin alanlarında çalışan yetkililerin ve uzmanların bu alanlarda bazı yetkinlikler kazanması gerektiğini düşünüyorum. Yine ekonomi merkezli bütün sektörlerin dönüşümünün geleceğin güvenliğini sağlamak açısından en temel konu olduğunu tekrarlamak istiyorum.

Şimdi önümüzdeki şekillenen uluslararası sistemi anlamak açısından bazı sorulara birlikte cevap arayalım. Güç ve gücün mülkiyeti kavramı değişiyor. Yani konvansiyonel olan her şeyin; büyük ordular, büyük kalabalıklar, büyük memur ve uzman kitleleri başta olmak üzere, savunma sanayii kapasitelerinin ya da onlara destek veren kurumların, üretim yapan kurumlar da işin içerisinde olmak üzere konvansiyonel olanın hızla değiştiği bir dönemdeyiz. Bilginin tek başına değer ifade ettiği hatta geçerli para birimlerinin önüne geçtiği bir dönemde yeni konvansiyonelin ne olduğu hakkında bir arayış içerisinde olmamız gerektiğini düşünüyorum. Çünkü mevcut altyapıya güvenerek geleceği karşılırsak korkarım ki çok acı şeylerle yüzleşeceğiz. Güç ve gücün mülkiyeti kavramının hem kişiler bazında, hem aileler, hem toplum, hem devlet bazında tekrar sorgulanması gerekiyor.

Konvansiyonel biriktirdiklerimizin piyasa değerinin hızla eridiği bir döneme giriyoruz. Bu, kişiler açısından gayrimenkul zenginliği olabilir, araçları olabilir, devletler açısından orduları olabilir. Yeni konvansiyonelin karşılığının, ekonomik olarak karşılığının ne olduğunun ve nasıl dönüşmesi gerektiğinin üzerinde durmamız gerektiğini düşünüyorum.

Küresel yeni ekonomik model büyük ölçüde bilgiyi merkeze alan ve bilgiyi ekonomikleştiren bir modeldir. Çok sıklıkla verdiğimiz bir örnek var; meselâ dünyada bir trilyon değerini aşan birkaç tane şirket var ve bunların hepsi veri şirketleridir. Hiçbir madencilik veya petrol şirketinin böyle bir piyasa değeri yok. Dolayısıyla ekonominin nasıl dönüştüğü konusunda bazı ipuçları var. Meselâ bir taksi uygulamasının 92 milyar dolar piyasa değeri var. Bir başka örnek, otel rezervasyonu uygulamasının 32 milyar dolar piyasa değeri var. Ama onlarca fabrikası olan, on binlerce insanı çalıştıran holdinglere baktığınızda da 5-6 milyar dolar gibi değerlere sahip olduklarını görüyoruz.

Ekonomide konvansiyonel olan çok hızlı değişiyor. Endüstri 4,0, Toplum 5,0, Yapay Zekâ... Bunlar çok popüler oldu ama popüler oldukça da içeriği boşalıyor. Özellikle Yapay Zekâ güvenlik ve ekonominin merkezini değiştiriyor. Bu konuda da bu Konferans'ın ciddi katkılar sunmasını diliyorum.

Yeni ekonomi-güvenlik ekosisteminin ne olması ve ne olacağı noktasındaki arayışlara yine bu Konferans'ın katkı sağlayacağını düşünüyorum. Çünkü özellikle gelişmekte olan ülkelere, az gelişmiş ülkelere ve en az gelişmiş ülkelere çok eski formüllerin dayatıldığını gördüğümüzde bu yeni ekonomi-güvenlik modelinin de anlaşılmadığını teyit etmiş oluyoruz. Bütün dünyada yeni ekonomi ve güvenlik modeli nasıl şekillenecek? Bu konuyu hep birlikte tartışmaya ve olgunlaştırmaya ihtiyacımız var.

Hibrit güç özellikle askerî alanlarda çok fazla tartışılan ve üzerinde sempozyum yapılan konulardan bir tanesi. Yumuşak güç, sert güç, bunların toplamında akıllı güç ve belki bunların üzerine rakibin gücünü ilave etmek ki Batı dünyasının en iyi yaptığı şey biliyorsunuz. Bu anlamda hibrit gücün bileşenlerini de yeniden yorumlamak gerekiyor.

Bir diğer konu, “başarıda başarısızlık” riski. Mesela Avrupa Birliği’nin geldiği nokta bazı öngörüsüzlükler nedeniyle çok fazla yükselttiği standartları sürdürmemeye krizidir. Dolayısıyla başarının ne boyutta olacağını da çok iyi ayarlamak gerekiyor. Çok başarılı olmak da çok hata getirebilir. Bu da çok sofistike bir husus. Dolayısı ile “başarıda başarısızlık” riski üzerinde de sistem üretirken, altyapı üretirken, hedefleri belirlerken bunun üzerinde de çok fazla çalışmamız gerektiğini düşünüyorum.

Biz yaklaşık beş yıl önce şunu söylemiştik; önümüzdeki on yıl ne yapacağımız, yüzyılın kalanında nerede olacağımızı belirleyecek. Bunun geçerli olduğunu düşünüyorum. Hem içinde bulunduğumuz dönem hem önümüzdeki yıllar dünya ve ülkelerimiz açısından çok önemli değişikliklere gebe. Özellikle teknolojideki değişiklikler ve bunların insan hayatına yansımaları ile ilgili gelişmeler hem ümit verici bazı verileri destekliyor hem de uluslararası düzenin devam edebilirliği ile ilgili çok ciddi kaos işaretleri veriyor. Bu anlamda çevremizdeki birçok ülkede de çok ciddi anlamda istikrarsızlıklar söz konusu. İşte dost ve kardeş ülke Irak’ta yaşananlar, bir an önce selamete kavuşmasını diliyoruz. Yine birçok ülkede potansiyeller var. Bu risklerden hiç kimse müstesna değil; Türkiye de Amerika Birleşik Devletleri de. Bu durumun nasıl yönetileceği, geleceğimiz açısından belirleyici olacak.

Topyekûn bir kurumsal altyapı dönüşümü ile ülkelerin bu yüzyıl için başarılı bir perspektif geliştirebileceğini söyleyebiliriz. Bizim de amacımız hem Türkiye’ye ve ulusal kurumlarımıza hem dost ve kardeş ülkelere ve hem de dünya kamuoyuna açık bir bilgi olarak sizlerin eşliğinde stratejik katkı sunmaya çalışmak. Ben on iki saatlik bir uçuştan geldim. Mazeret değil ama herhangi bir hatam olduysa lütfen hoş görün. Tekrar sizlere, bütün paydaşlarımıza ve dostlarımıza, bizi destekleyenlere çok içten teşekkürlerimi sunuyorum. Önümüzde yeni bir dünya var, bunu olgunlaştırmamız ve çokça konuşmamız gerekiyor.

Saygılar sunuyorum.

(TASAM Başkanı Süleyman ŞENSOY | 5. İstanbul Güvenlik Konferansı Açılış Konuşması | 07 Kasım 2019, İstanbul)